

ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007-2013

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

BIO
Aqua
pro

A Nagy-Széksős-Rakottyas (HUHN2005) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület

fenntartási terve

Debrecen

2014

Ügyfél

Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság

Együttműködő partnerek

BioAqua Pro Környezetvédelmi Szolgáltató és Tanácsadó Kft.
Nimfea Természetvédelmi Egyesület
Trollius Europaeus Természetvédelmi Szolgáltató Betéti Társaság

Vezető szakmai koordinátor

Dr. Magura Tibor

Szakmai koordinátor

Dr. Juhász Péter

Lesku Balázs

Olajos Péter

Vezető természettudományi szakértő

Dr. Kiss Béla

Vezető agrárgazdálkodási szakértő

Tóth Sándor

Közreműködő szakértők

Bocz Renáta

Forgács Zoltán

Mizsei Edvárd

Molnár Géza

Dr. Gulyás Gergely

Hődör István

Dr. Müller Zoltán

Dr. Váczi Olivér

Sallai R. Benedek

Tartalomjegyzék

1.A terület azonosító adatai.....	6
1.1.Név.....	6
1.2.Azonosító kód.....	6
1.3.Kiterjedés.....	6
1.4.A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek.....	6
1.4.1.Jelölő élőhelyek.....	6
1.4.2.Jelölő fajok.....	6
1.5.Érintett települések.....	6
1.6.Egyéb védettségi kategóriák.....	6
1.7.Tervezési és egyéb előírások.....	6
1.7.1.Természetvédelmi kezelési terv.....	6
1.7.2.Településrendezési eszközök.....	6
1.7.3.Körzeti erdőtervek és üzemtervek.....	7
1.7.4.Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek.....	7
1.7.5.Halgazdálkodási tervek.....	7
1.7.6.Vízgyűjtő-gazdálkodási terv.....	7
1.7.7.Egyéb tervek.....	7
2.Veszélyeztető tényezők.....	8
3.Kezelési feladatok meghatározása.....	10
3.1.Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése.....	10
3.2. Kezelési javaslatok.....	10
3.2.1. Élőhelyek kezelése (Kezelési egységek - KE).....	10
3.2.3. Fajvédelmi intézkedések.....	21
3.2.4. Kutatás, monitorozás.....	21
3.2.5. Mellékletek.....	23
3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében.....	24
3.3.1. Agrártámogatások.....	24
3.3.2. Pályázatok.....	26
3.3.3. Egyéb.....	26
3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja.....	26
3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök.....	26
3.4.2. A kommunikáció címzettjei.....	27
3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel.....	28
1.A tervezési terület alapállapot jellemzése.....	31
1.1.Környezeti adottságok.....	31
1.1.1.Éghajlati adottságok.....	31
1.1.2.Vízrajzi adottságok.....	31
1.1.3.Talajtani adottságok.....	31
1.2.Természeti adottságok.....	31
1.2.1.A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek.....	33
1.2.2.A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok.....	34
1.2.3.A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok.....	35
1.2.4.A tervezési területen előforduló egyéb jelentős fajok.....	37
1.3.Területhasználat.....	38
1.3.1.Művelési ág szerinti megoszlás.....	38
2. táblázat főbb művelési ágak eloszlása a helyrajzi számok alapján.....	38
1.3.2. Tulajdoni viszonyok.....	38
1.3.3. Területhasználat és kezelés.....	38
2.Felhasznált irodalom.....	41
3.Térképek.....	42
3.1. Áttekintő térkép.....	42

3.2. Domináns élőhelytípusok (2013.08.30.).....	43
3.3. Natura 2000 jelölő élőhelytípusok (2013.08.30.).....	44
3.4. Közösségi jelentőségű növényfajok előfordulása (2013.08.30.).....	45
3.5. Vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>) előfordulás (2013. 06. 23.).....	46

ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007–2013

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

I. Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai

1.1. Név

Tervezési terület neve:	Nagy-Széksós-Rakottyás kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
-------------------------	---

1.2. Azonosító kód

Tervezési terület azonosítója:	HUHN20005
--------------------------------	-----------

1.3. Kiterjedés

Tervezési terület kiterjedése:	248,75 ha
--------------------------------	-----------

1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek

1.4.1. Jelölő élőhelyek

- 1530* - Pannon szikes sztyeppék és mocsarak

1.4.2. Jelölő fajok

- kisészkű aszat (*Cirsium brachycephalum*)
- molnárgörény (*Mustela eversmannii*)
- ürge (*Spermophilus citellus*)

1.5. Érintett települések

Esztár

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészletekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendelet tartalmazza.

1.6. Egyéb védettségi kategóriák

- A terület 113,8 ha-on a Bihari-sík Tájvédelmi Körzetet érinti (4/1998. (II.20.) KTM rendelet a Bihari-sík TK létesítéséről)
- A tervezési terület az Országos Ökológiai Hálózat magterületének része

1.7. Tervezési és egyéb előírások

1.7.1. Természetvédelmi kezelési terv

2008-ban elkészült a Bihari-sík Tájvédelmi Körzet kezelési terv dokumentációja, a természetvédelmi kezelési terv jogszabályi kihirdetése még nem történt meg.

1.7.2. Településrendezési eszközök

- 2003. évi XXVI. Törvény az Országos Területrendezési Tervről
- Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat közgyűlésének 13/2010.(IX.17.) önkormányzati rendelete Hajdú-Bihar megye területrendezési tervéről
- Esztár község településszerkezeti terve - 34/2005. (X.13.) határozat
- Esztár község szabályozási terv és helyi építési szabályzat – 11/2005. (XI.01.) rendelet

1.7.3. Körzeti erdőtervek és üzemtervek

- **Körzeti erdőterv:** Hajdúhát-Bihari körzet (érvényes: 2012.01.01 - 2021.12.31)

Következő tervezés éve a Hajdúhát-Bihari körzetben: 2020

1.7.4. Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek

I/3. Hajdú-bihari apróvadas körzet vadgazdálkodási terve. **Érvényes:** 2014-ig. (Országos Vadgazdálkodási Adattár)

Konyári Darvas Vadász SE (vadgazdálkodási egység kódszáma: 09-904410-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. **Érvényes:** 2017-ig. Kelt: 2006. december 15. Jóváhagyta: Hajdú-Bihar Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

1.7.5. Halgazdálkodási tervek

Halgazdálkodási terv a területre vonatkozóan nem áll rendelkezésre.

1.7.6. Vízyűjtő-gazdálkodási terv

Berettyó alegység vízyűjtő-gazdálkodási terve – Elfogadás dátuma: 2010.08.01. A terv a Víz Keretirányelv keretében készült, melynek célja, hogy a felszíni és felszín alatti vizek jó állapotba kerüljenek 2015-ig. Amennyiben ezt a természeti és gazdasági lehetőségek nem teszik lehetővé 2015-ig, akkor a határidők a VKI által felkínált mentességek alapos indoklásával 2021-re, illetve 2027-re kitolhatók.

1.7.7. Egyéb tervek

Egyéb terv a tervezési területre nem vonatkozik.

2. Veszélyeztető tényezők

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A02.03	gyepterület átalakítása szántóvá	L	9	1530. A Natura 2000 élőhelytípus beszántása az élőhely megszűnését vonja maga után.
			2	A molnárgörény (<i>Mustella eversmanni</i>)- élőhely megszűnése.
A03.03	kaszálás felhagyása/hiánya	L	2	A molnárgörény (<i>Mustella eversmanni</i>) állományának fennmaradását veszélyezteti.
A04.01.01	intenzív szarvasmarha-legeltetés	L	7	1530. Az intenzív legeltetés az élőhelytípus kis mértékű degradációját vonhatja maga után, különösen az állattartó telep közelében (legelőgyomok dominanciájának növekedése)
A04.03	pászorkodás felhagyása, legeltetés hiánya	L	2	A molnárgörény (<i>Mustella eversmanni</i>) állományának fennmaradását veszélyezteti.
A05.02	takarmányozás	L	1	1530. Az élőhelyeken elhelyezett szalmabálák a gyepek gyomosodását, degradálódását, kikopárosodását segítik elő.
C01.02	vályog- és agyaggödörök	L	2	1530. A vályog- és agyaggödörök a szikes gyepek és rétek feltörését jelentik, az ilyen élőhelyek fragmentálódását, pusztulását, jelentős átalakulását irányozzák elő.
H05	talajszennyezés és szilárd hulladék	L	3	1530. A mezőgazdasági hasznosítású trágyalerek környékén a gyepek gyomosodásának intenzitása megnövekszik, a trágyahalom helyén az élőhely véglegesen megszűnik.
I02	problémát jelentő őshonos fajok	L	10	Vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>): A terület vizes élőhelyein dominál a nád jelenléte, amely az unka számára, potenciálisan szuboptimális.
J02.03.02	Csatornázás	L	10	1530. A csatornázás révén a talajvízszint mélyebbre húzódik, mely a talajban oldott sók mélyebbre vándorlását és a szikes jelleg megváltozását, csökkenését eredményezi, mely egyéb, nem szikes gyepekre jellemző edényes növényfajok megtelepedését segíti elő az élőhelyeken. Ezek a szikes karakter csökkenését, illetőleg az élőhelytípus degradációját, természetességi értékének csökkenését irányozza elő.
K02.01	fajösszetétel változás, szukcesszió	L	2	A molnárgörény (<i>Mustella eversmanni</i>) állományának fennmaradását veszélyezteti.
K03.04	ragadozás (predáció)	M	2	A molnárgörény (<i>Mustella eversmanni</i>) állományának fennmaradására negatívan hatnak a kóbor kutyák és macskák.
Kód	A területre kívülről ható veszélyeztető tényező neve	Jelentősége	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A08	biocid termékek, hormonok, kemikáliák használata	M	18	1530. A szántóföldekkel érintkező szikes élőhelyek, elsősorban a szikes mocsár károsodását, degradációját, gyomosodását segíti elő.
A09	trágyázás	M	18	1530. A szántóföldekkel érintkező szikes élőhelyek, elsősorban a szikes mocsár károsodását, degradációját, gyomosodását segíti elő.

Kód	Potenciális veszélyeztető tényező neve	Jelentősége	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A02.03	gyepterület átalakítása szántóvá	M	20	1530. A Natura 2000 élőhelytípus területének 20%-a jelenleg olyan helyrajzi számú területeken fekszik (Esztár 012/25, 012/41), melyek művelési ága szántó. A művelési ág váltás (szántóból rét/legelő) hiányában a beszántás potenciális veszélye áll fenn.
K02.02	szerves anyag felhalmozódása	M	26	1530. Élőhelyek természetességének csökkenése, majd az élőhely megszűnése. (pl.: A tápanyag bemosódás révén a természetes állapotban fajszegény szikes mocsárban közvetetten megjelenő kétszikű mocsári/réti fajok felszaporodása nem tözegképző nádas kialakulását okozza).
K02.03	eutrofizáció (természetes)	M	26	1530. Élőhelyek természetességének csökkenése majd élőhely megszűnése. (pl.: Szikes vízi életközösség átalakulása, megszűnése az eutrofizáció hatására).
M01.04	pH változás	M	26	1530. Élőhelyek természetességének csökkenése majd élőhely megszűnése. (Pl.: Szikes vízi élőhelyek esetében a szikes jelleg megváltozása révén bekövetkező élőhelyi leromlás, átalakulás, megszűnés.)

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

Általános célkitűzések:

A Nagy-Széksós-Rakottyás kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területté nyilvánításakor az élőhelyvédelmi irányelv 4. cikkének (4) bekezdése alapján a terület természetvédelmi célkitűzései meghatározásra kerültek, valamint kiemelésre kerültek egyes jelölő értékek, amelyeket a kezelés során prioritásként kell kezelni. A Natura 2000 területek célkitűzései és prioritásai a területek hivatalos Natura 2000 adatlapjain (SDF) találhatóak.

A terület természetvédelmi célkitűzése kíméletes kaszálási-legeltetési rendszer kidolgozása a szikes sztyeppék fennmaradása érdekében, az esetlegesen elszántott gyeprészek helyreállításával.

A szikes mocsarak fennmaradása, állapotának javítása érdekében a megoldást a nádaratás-depózás szabályozása, esetenként tilalma szolgálja.

3.2. Kezelési javaslatok

3.2.1. Élőhelyek kezelése (Kezelési egységek - KE)

A természetvédelmi szempontból javasolt kezelések egységesebb átláthatósága érdekében ún. kezelési egységeket (KE) állapítottunk meg, melyeket hasonló jellegű élőhelyfoltok alkotnak. A kezelési egységek lehatárolása nem követi az ingatlan nyilvántartási határokat, mivel a valós és a tényleges területhasználat ettől jelentősen eltérhet.

A kezelési egységek lefedik a teljes tervezési területet, tartalmaznak jelölő és nem jelölő élőhelytípusokat egyaránt. A kezelési egységeknél meghatározzuk azon intézkedéseket, melyek a jelölő élőhely és/vagy a faj megőrzése érdekében javasolunk, illetve az élőhelyfejlesztési, kutatás-monitorozási feladatokra, lehetőségekre is kitérünk.

A kezelési egységek elhelyezkedését a 3. pontban szereplő térképmelléklet mutatja.

A 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4.§ 5. pontja alapján „(5) A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”

Az itt megfogalmazott előírások célja, hogy a kezelési egységekben előforduló közösségi jelentőségű értékek, a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat és adottságok alapján javaslatot tegyenek a gazdálkodás kívánatos módjára. Ennek érdekében itt megfogalmazásra kerülnek olyan előírások, amelyek alapul szolgálnak a jövőbeli támogatási programok kidolgozásához.

A gazdálkodók számára ezek az előírások a jelen terv alapján kötelezettséget nem jelentenek, betartásuk csak támogatási programokon keresztül, önkéntes vállalás formájában válhat csak kötelezővé.

KE-1 kezelési egység

(1) Meghatározása: A Natura 2000 terület természetes vizes élőhelyei: nem tőzegképző nádasok, harmatkásás-pántlikafüves mocsárfoltok, magassásosok, zsiókás szikes mocsarak, jellegtelen fátlan vizes élőhelyek, nyílt vízfelületek és békalencsés hínarasok.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: Ac, B1a, B2, B5, B6, F2, OA, OB, U9 (részben Natura élőhelyek)
- Natura 2000 élőhelyek: 1530

(3) Gazdálkodáshoz kötődő kezelési javaslatok

a) Kötelező előírások és korlátozások

Gyepek esetén a kötelezően betartandó előírásoknál a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Önkéntesen vállalható előírások

- Nádgazdálkodás a területen tilos (V55). (Magyarázat: a kezelési egység területén a közel-múltig folyt gazdálkodás, mely nádaratási tevékenységben nyilvánult meg. A továbbiakban ez a tevékenység nem támogatandó, el kell kerülni)
- A legeltetési sűrűséget a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges (GY44).
- Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék (GY67). (Magyarázat: a Kerek-szik (Nagy-Szik-tó) esetében a tószegély szarvasmarhával történő legeltetése javasolt.)
- Szántó füves élőhellyé alakítása gyeptelepítéssel (SZ52). (Magyarázat: lásd 5. pont szöveges része, illetve 3.2.2. fejezet)

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A Natura 2000 területen belül a vizes élőhelyek nagy része közvetlenül szántóval érintkezik, ami a szervesanyag-bemosódás miatt jelentősen károsítja az élőhelyek állapotát. Az élőhelyfejlesztést nagyban elősegítené (pl. trágyázás, növényvédő szerek, gyomirtók beszóródása, gyommagszórás hatásainak kivédése miatt) a szántók és a vizes élőhelyek között egy legalább 10m (optimális esetben 40m) széles pufferzóna létesítése (a sáv művelési-ág változtatásával). Az érintkező szántók egy része azonban a Natura 2000 területen kívül található.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat:

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

A kezelési egység területén olyan tevékenység, amely a természetközeli élőhelyek területének csökkenésével jár (beépítés, vonalas létesítmények kialakítása) nem javasolható.

(7) Kezelési javaslatok indoklása:

A nádaratás tiltására a szikes élőhelyeken a homogén nádasok kialakulása miatt, illetve a fészkelő madárvilág védelme érdekében van szükség. A kaszálatlan nádas egyes ritkább fészkelő nádi énekesmadár fajok (pl. fülemülesítke, nádi tücsökmadár, barkóscinege) megjelenését segítheti elő (VADÁSZ & CSÖRGŐ, 2009). A legeltetés gátolja a Kerek-sziken a nádasodást, és felnyitja a vegetációt, nyílt talajfelszíneket eredményezve, ami kedvező a jelölő élőhely (1530) állapota szempontjából.

KE-2 kezelési egység

(1) Meghatározása: Szikes rétek, ürmös szikes gyepek, szikfok és vakszikknövényzet, gyomos löszgyepek, valamint olyan zavart üde és száraz gyepek, amelyek állapotának javítása kezelést igényel.

(2) Érintettség vizsgálata

Élőhelyek: B1a, B2, D34, F1a, F1b, F2, F4, F5, H5a, OB, OC
Natura 2000 élőhelyek: 1530, 6250

(3) Gazdálkodáshoz kötődő kezelési javaslatok

a) Kötelező előírások és korlátozások

Gyepek esetén a kötelezően betartandó előírásoknál a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Önkéntesen vállalható előírások

Kaszálás:

- Évente az időjárási viszonyoknak és a gyepterület állapotának megfelelő, természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő kaszálási terv készítése és egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása. (GY79)
- A gyepterület évente legfeljebb kétszer lehet kaszálni. (GY82).
- A szénát a kaszálást követő 2 héten belül össze kell gyűjteni és eltávolítani a területről, vagy sávokban elégetni. (GY86).
- Tisztító kaszálás csak az inváziós gyomnövényekkel fertőzött foltokon lehetséges (GY104).
- Dobkaszó és talaj meghajtású rendszerek, rendkezelő használata tilos. (GY08).

Legeltetés:

- A legeltetési sűrűséget a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges. (GY44).
- Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park-igazgatósággal egyeztetni szükséges (GY117).
- Villanypásztor csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság írásos véleménye alapján alkalmazható (GY57).
- A legeltetés április 24. és október 31. között lehetséges. (GY45).
- Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék, juh. (GY67, GY68).
- A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak elhelyezése tilos (GY116)

Fakivágás, cserjeirtás:

- Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező (GY26).
- A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórta jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell (GY28).
- Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedeket lábon állva kell vegyszeres kezelésben részesíteni (törzs megfúrása, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében

ben a vegyszert is alkalmazó munkát a vegetációs időszak kezdetén (április-május) kell elvégezni (GY34).

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egységbe tartozó élőhelyfoltok speciális élőhelyrekonstrukciós munkákat nem igényelnek, az általánosan meghonosított természetszerű gyepterkezelési módszerekkel (legeltetés, kaszálás) fenntarthatók.

Javasoljuk az Esztár 070/9d alrészlet alatt található, legelő művelési ágú terület északi-északkeleti részén a 070/9e alrészlettel érintkező, erdőt érintő gyalogakác alkotta, földút melletti bokorsáv letermelését, és újrasarjadásuk megakadályozását, valamint az Esztár 069/2 hrsz alatt található *Celtis occidentalis*, *Populus sp.*, *Prunus spinosa* és *Sambucus nigra* alkotta bokorsáv letermelését. Ugyancsak javasoljuk az Esztár 054/7 és 054/8 alrészlet alatt található ezüsthajtás üde cserjés folt letermelését, és újrasarjadásuk megakadályozását. A felnőtt fák mechanikusan és vegyszeresen is irthatók. A fás szárúak kivágása vegetációs időszakon kívül lehetséges és a tuskókat talajszintre kell levágni.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat:

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

A kezelési egység területén olyan tevékenység, amely a természetközeli élőhelyek területének csökkenésével jár (beépítés, vonalas létesítmények kialakítása) nem javasolható.

(7) Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelési egység területén található gyeptípusok a legeltetést és a kaszálást is igen jól tűrik. Az intenzív legeltetés azonban a gyepterkezelését, a legelőgyomok további terjedését segíti elő, különösen a jószágállások által érintett területeken. Elsősorban a magasabb térszíneken azonban az intenzív legelés a jelölő ürge (*Spermophilus citellus*) esetleges újratelepődését elősegíti. A változó helyszínen felállított jószágállások esetében a gyepek regenerációja a jószágállások helyén elkezdődik és a gyepterkezelését, a gyomos foltok kiterjedésének csökkenését, és így közvetve az érintett gyepterületek természetességi értékének javulását segítik elő. Az intenzív kaszálás a magtermelés részleges elmaradását okozhatja, mely hosszú távon a gyepterkezelését, természetességi értékének csökkenését vonja maga után.

KE-3 kezelési egység

(1) Meghatározása: Sziki magaskórós

(2) Érintettség vizsgálata

élőhelyek: F3

Natura 2000 élőhelyek: 1530

(3) Gazdálkodáshoz kötődő kezelési javaslatok

a) Kötelező előírások és korlátozások

Gyeppek esetén a kötelezően betartandó előírásoknál a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Önkéntesen vállalható előírások

- A gyepet évente csak egyszer lehet kaszálni. (GY80)
- 20-30% kaszálatlan terület meghagyása parcellánként (GY96).
- A szénát a kaszálást követő 2 héten belül össze kell gyűjteni és eltávolítani a területről, vagy sávokban elégetni (GY86).
- A legeltetés tilos (GY35).

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egység területére vonatkozóan élőhelyrekonstrukciós vagy élőhelyfejlesztési javaslat nem merül fel.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat:

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok:

Az érintett kezelési egység az Esztár 012/41 hrsz-en található, mely terület jelenleg szántó művelési ágban van. Valós területhasználata azonban legelő-kaszáló. Az élőhely hosszú távú fenntartása érdekében javasoljuk megvizsgálni annak lehetőségét, hogy a jelenlegi szántóból lehetséges-e legelő művelési ágba váltani.

(5) Kezelési javaslatok indoklása:

A terület jelenleg legeltetéssel-kaszálással hasznosítják. A vizsgált területen a védett sziki kocsord (*Peucedanum officinale*) szórványos előfordulása jellemző, mely a fokozottan védett és közösségi jelentőségű nagy szikibagoly (*Gortyna borelii lunata*) tápnövénye. Az említett védett növényfaj, valamint a fokozottan védett és közösségi jelentőségű lepkefaj élőhelyének hosszú távú fenntartása érdekében a fenntartási mód változtatását, a kezelési egység legelészárított területként történő hasznosítását, illetőleg a terület speciális kezelését tartjuk szükségesnek.

A kezelési egység területén az élőhely hosszú távú fennmaradása érdekében a megjelölt gazdálkodási módszerek alkalmazása javasolt. Az évente sávokban történő kaszálás egyrészt biztosítja, hogy rövid fűvű és magaskórós jelleg egyszerre legyen jelen. A kezelés hiánya miatt jelentkező ún. gyep filcesedés mértéke így alacsonyabb, másrészt a kaszálás miatti bekövetkező sziki kocsord (*Peucedanum officinale*) egyedszám csökkenés mértéke kisebb (MOLNÁR, BAGI et VARGA in BÖLÖNI et al. 2011). Az említett gazdálkodási mód – a részleges tápnövény elimináció és taposáskár révén – segíti a nagy szikibagoly (*Gortyna borelii lunata*) kevésbé vagilis életformáinak (pete, lárva, báb) túlélését és hozzájárul szaporodás sikeréhez is.

KE-4 kezelési egység

(1) Meghatározása: a kezelési egység a Natura 2000 terület 2 olyan őshonos fafajból álló fasora, illetve erdőfoltja, amelyek művelési ág szerint erdők, de nem üzemtervezettek.

(2) Érintettség vizsgálata

élőhelyek: RA, RC (nem Natura élőhelyek)

Natura 2000 élőhelyek: -

(3) Gazdálkodáshoz kötődő kezelési javaslatok

a) Kötelező előírások és korlátozások

Gyepek esetén a kötelezően betartandó előírásoknál a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Önkéntesen vállalható előírások

- Felújítás csak táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállomány típusal történhet (E51).

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egység területére vonatkozóan élőhelyrekonstrukciós vagy élőhelyfejlesztési javaslat nem merül fel.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat:

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok:

A kezelési egység területén olyan tevékenység, amely a természetközeli élőhelyek területének csökkenésével jár (beépítés, vonalas létesítmények kialakítása) nem javasolható.

(7) Kezelési javaslat indoklása:

Az érintett erdősávok főképp őshonos fafajból (kocsányos tölgy) állnak. Ennek az állapotnak a fenntartása kívánatos.

KE-5 kezelési egység

(1) Meghatározása: a kezelési egység a Natura 2000 terület 2 olyan, főképp idegenhonos fafajokból (akác, nyugati ostorfa) ültetett erdőfoltja, amelyek művelési ág szerint is üzemtervezett erdők. Az Esztár 5/B jelű erdőrészletben előfordul a magyar kőris is

(2) Érintettség vizsgálata

élőhelyek: S1, S3 (nem Natura élőhelyek)

Natura 2000 élőhelyek: -

Erdőrészletek: Esztár 5A, 5B, 5C, 7A

(3) Gazdálkodáshoz kötődő kezelési javaslatok

a) Kötelező előírások és korlátozások

Védett természeti területen fekvő erdők esetében a kötelezően betartandó előírásoknál a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény előírásait szükséges alapul venni.

Védett természeti területen (Bihari-sík Tájvédelmi Körzet) fekszenek az 5B, 5C, 7A erdőrészek.

b) Önkéntesen vállalható előírások

Javasolt előírások az Esztár 5A erdőrészeleire:

- Az idegenhonos és tájidegen fafajú erdők véghasználatára során a táj- és termőhelyhonos fafajok minden egyedének meghagyása kívánatos (az alsó- és lehetőség szerint a cserjeszintben is) (E64).
- Felújítás csak táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállomány típusal történhet (E51).

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egység területére vonatkozóan élőhelyrekonstrukciós vagy élőhelyfejlesztési javaslat nem merül fel.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat:

Az erdőreszelet nem védett természeti területen található. Mivel azonban a Natura 2000 területen belül fekszik, a tájidegen fajok helyett fafajcserét javasolunk. Az akácos-ostorfások véghasználatára után táj- és termőhelyhonos fafajokkal történő felújítás javasolt, pl. kocsányos tölgy, mezei juhar, magyar kőris.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok:

Gazdálkodáshoz nem köthető jellegű kezelési, fenntartási javaslatok a kezelési egységre vonatkozóan nem merülnek fel.

KE-6 kezelési egység

(1) Meghatározása: egy- és kétéves szántóföldi kultúrák

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: T1, T1B, T1K, T2L, T1N
- Natura 2000 élőhelyek: -

(3) Gazdálkodáshoz kötődő kezelési javaslatok

a) Kötelező előírások és korlátozások

A Natura 2000 területekre vonatkozó gazdálkodási jellegű kötelező előírások és korlátozások a fenntartási terv elfogadásának időpontjában a kezelési egység meghatározó szántóföldi élőhelytípusaira nincsenek. Az esetleges élőhelyrekonstrukció keretében helyreállítható gyepek esetén kötele-

zően betartandó előírásként a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007 (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Önkéntesen vállalható előírások

- Szántó füves élőhelyé alakítása, lucerna kultúrát követő spontán gyepesedéssel (SZ55).

Amíg a visszagyepesítés nem történik meg, szükséges az érintkező területek állapotának romlása érdekében további javaslatok megfogalmazása:

- Szántóföldön trágyaszarvas kialakítása tilos (SZ13).
- Kizárólag környezetkímélő besorolású növényvédő szerek alkalmazása engedélyezett (SZ19).
- Totális gyomirtó szerek használata nem engedélyezhető a területen (SZ24).
- Tápanyag-utánpótlást csak szerves trágyával lehet végezni (SZ37).

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Javasoljuk a kezelési egységben megjelölt területek esetében művelési ág váltás kezdeményezését a jelenlegi szántóból legelő művelési ágba. A művelési ág váltást követően javasoljuk az érintett terület felhagyását lucernatelepítéssel és annak kiöregedése után spontán gyepesedéssel.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat:

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok:

Gazdálkodáshoz nem köthető jellegű kezelési, fenntartási javaslatok a kezelési egységre vonatkozóan nem merülnek fel.

(7) Kezelési javaslatok indoklása:

A Natura 2000 terület maradvány szikes tavak hálózata, amelyek között minden talpalatnyi helyet próbáltak szántóvá alakítani. A kemikáliák, szerves tápanyagok diffúz beszivárgása és a száraz időszakokban a szikes tómedrek szegélyeinek elszántása (pl. Esztár 070/9 hrsz. K-i része a csatorna mellett, a Szik-sós É-i és K-i szegélye Esztár 054/14,15,16, és 050/38,39 hrsz-eken belül) jellemző problémák, amelyek hosszú távon a szikes tavak (1530 élőhely) felszámolásához és így az élőhely kiterjedésének csökkenéséhez vezetnek. Ráadásul a szántóföldi monokultúrák természetközeli gyepekké történő átalakításával elérhető a 1530 és 6250 jelölő élőhelyek kiterjedésének növekedése is hosszú távon.

KE-7 kezelési egység

(1) Meghatározása: trágyalerakatok, bolygatott, gyomos jószágállások, szarvasmarhatelep elhanyagolt gyomos környéke, egykori telephely

(2) Érintettség vizsgálata

élőhelyek: OC, OG, U4, U10

Natura 2000 élőhelyek: -

(3) *Gazdálkodáshoz kötődő kezelési javaslatok*

a) *Kötelező előírások és korlátozások*

A Natura 2000 területekre vonatkozó gazdálkodási jellegű kötelező előírások és korlátozások a fenntartási terv elfogadásának időpontjában a kezelési egység élőhelytípusaira nincsenek.

b) *Önkéntesen vállalható előírások*

- Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzetipark-igazgatósággal egyeztetni szükséges (GY117)
- Minden évben tisztító kaszálás elvégzése kötelező (GY105)
- Tárcsázás nem megengedett (GY10)

(4) *Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok*

A kezelési egység területére vonatkozóan élőhelyrekonstrukciós vagy élőhelyfejlesztési javaslat nem merül fel.

(5) *Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat:*

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(6) *Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok*

A szarvasmarhatelep elhanyagolt környékének rendezését (személtakarítás, használatlan romos építmények elbontása, gyommentesítés stb.) javasoljuk.

(7) *Kezelési javaslatok indoklása:*

A Natura 2000 élőhelyek kiterjedése a kezelési egység alá tartozó területek méretének csökkentése árán érhető el. A bolygatott, ruderalis élőhelyek az általános javaslatként és előírásként megfogalmazott természetvédelmi célú tevékenységeknek (tisztító kaszálás szemét eltakarítása, romos épületek elbontása, jószágállások helyének évről-évre történő változtatása) köszönhetően természetközelebb szárazföldi élőhelyek (pl: zavart üde vagy száraz gyepek) alakíthatók ki, melyek hosszú távon a jelenlegi Natura 2000 élőhelyek kiterjedésének növekedését segíthetik elő.

KE-8 kezelési egység

(1) *Meghatározása:* a kezelési egység az Esztár 012/41 hrsz.-ú és az Esztár 012/25 hrsz-ú földrészleteken található. A földrészletek művelési ága szántó, de a kezelési egység valós területhasználata legelő-kaszáló. Az érintett élőhelyek főképp szikes rétek, ürmös szikes gyepek, gyomos löszgyepek, valamint zavart száraz gyepek.

(2) *Érintettség vizsgálata*

élőhelyek: F1a, H5a, OC, B6, OA, F2, F5, B5, B1a
Natura 2000 élőhelyek: 1530, 6250

(3) *Gazdálkodáshoz kötődő kezelési javaslatok*

a) Kötelező előírások és korlátozások

Gyeppek esetén a kötelezően betartandó előírásoknál a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Önkéntesen vállalható előírások

Kaszálás:

- A gyepet évente legfeljebb kétszer lehet kaszálni. (GY82).
- A szénát a kaszálást követő 2 héten belül össze kell gyűjteni és eltávolítani a területről, vagy sávokban elégetni (GY86).
- A kaszálatlan területet kaszálásonként más helyen kell kialakítani. (GY98).
- Tisztító kaszálás csak az inváziós gyomnövényekkel fertőzött foltokon lehetséges (GY104).

Legeltetés:

- A legeltetési sűrűséget a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges. (GY44).
- A legeltetés április 24. és október 31. között lehetséges. (GY45).
- Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék (GY67).
- A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak elhelyezése tilos (GY116).

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

A kezelési egység területére vonatkozóan élőhelyrekonstrukciós vagy élőhelyfejlesztési javaslat nem merül fel.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat:

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

Javaslatunk szerint meg kell vizsgálni a valós területhasználatnak megfelelő művelési-ágba való átsorolás (szántóból rét-legelőbe) lehetőségét.

(7) Kezelési javaslatok indoklása:

Az elsődleges feladat a KE-2 kezelési egységhez hasonlóan a legelő-kaszálóként való fenntartás folytatása. Így az elsődleges feladat a kezelési egység területén a művelési-ág váltás, a valós területhasználatnak megfelelően. Így biztosítható a jelölő élőhelyek hosszú távú fennmaradása. A gyepes jelölő élőhelyek (1520, 6250) hosszú távú fennmaradását elősegíti a művelési ág megváltoztatása. Az Esztár 012/25 hrsz.-ú földrészlet esetében a Natura 2000 terület határa mentén a megosztás és alrészletként való leválasztás is szóba jöhet, mivel ott a gyepként kezelt területrészt szántóval érintkezik.

KE-9 kezelési egység

(1) Meghatározása: a Natura területen kívül található állattartó telep egykori szennyvíztároló tavai

(2) Érintettség vizsgálata

élőhelyek: B1a, OB, OC
Natura 2000 élőhelyek: -

(3) Gazdálkodáshoz kötődő kezelési javaslatok

a) Kötelező előírások és korlátozások

A Natura 2000 területekre vonatkozó gazdálkodási jellegű kötelező előírások és korlátozások a fenntartási terv elfogadásának időpontjában a kezelési egység élőhelytípusaira nincsenek.

b) Önkéntesen vállalható előírások

A jelenlegi kezelést nem tartjuk megfelelőnek, ezért ezen élőhelyek természetességének javítása érdekében élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatokat fogalmazunk meg.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Az egykori szennyvíztároló tavak megszüntetését, vagyis visszatöltését javasoljuk. A visszatöltés után javasoljuk a gyeptelepítést nedvességtűrő, réti fajokkal, például réti ecsetpázsittal. A gyepek kialakulását elősegítendő a későbbiekben rendszeres kaszálásra van szükség.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat:

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok:

Gazdálkodáshoz nem köthető jellegű kezelési, fenntartási javaslatok a kezelési egységre vonatkozóan nem merülnek fel.

3.2.1.2. Vízgazdálkodást érintő kezelési előírások

A területen található szikes tavak (Nagy-és Kis-Széksós, Rakottyás) mesterséges vízpótlása nem kívánatos, mert a terület „kiédesedéséhez”, szikes tó jellegének elvesztéséhez vezet.

Az északi területrészen fekvő úgynevezett Égés egykori folyómeder eredetű nádasában megfelelő technológiai megoldások esetén elképzelhető az alkalmi jellegű mesterséges feltöltés.

Nem megengedhető a területek mesterséges lecsapolása sem.

A területekről a víz elvezetése semmiképpen nem indokolható, a meglévő, közeli csatornák szerepét felül kell vizsgálni, lehetőség szerint meg kell szüntetni.

A meglévő csatornák karbantartása csak a természetvédelmi szempontok maradéktalan figyelembevételével lehetséges

3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés

Az élőhely-rekonstrukciós, fejlesztési lehetőségek előírászerűen a kezelési egységek (KE) értékelése során a 3.2.1. fejezetben belül bedolgozva is megjelennek az önkéntesen vállalható kezelési előírások között.

A **KE-1** egység területén javasoljuk pufferterület kialakítását: az élőhelyfejlesztést nagyban elősegítendő (pl. trágyázás, növényvédő szerek, gyomirtók beszóródása, gyommagszórás hatásainak kivédése miatt) a szántók és a vizes élőhelyek között egy legalább 10m (optimális esetben 40m) széles pufferzóna létesítése (a sáv művelési-ág változtatásával). Az érintkező szántók egy része azonban a Natura 2000 területen kívül található.

A **KE-6** egység területén javasoljuk a kezelési egységben megjelölt területek esetében művelési ág váltás kezdeményezését a jelenlegi szántóból legelő művelési ágba. A művelési ág váltást követően javasoljuk az érintett terület felhagyását lucernatelepítéssel és annak kiüregedése után spontán gyepezéssel.

A **KE-7** egység területén a szarvasmarhatelep elhanyagolt környékének rendezését (személtakarítás, használatlan romos építmények elbontása, gyommentesítés stb.) javasoljuk. A bolygatott, gyomos területek évente többször végzett tisztító kaszálását, égetését javasoljuk.

A **KE-9** egység területén az egykori szennyvíztároló tavak megszüntetését, vagyis visszatöltését javasoljuk. A visszatöltés után javasoljuk a gyeptelepítést nedvességtűrő, réti fajokkal, például réti ecsetpázsittal. A gyep kialakulását elősegítendő a későbbiekben rendszeres kaszálásra van szükség.

3.2.3. Fajvédelmi intézkedések

Az ürge (*Spermophilus citellus*) védelme érdekében megfogalmazott fajvédelmi intézkedések: a területen ürge előfordulást nem sikerült igazolni, nagy valószínűséggel a nem megfelelő kezelés hatására eltűnt innen a faj. Amennyiben a korábban megfogalmazott (KE-2 egységben) kezelések hatására újra alkalmassá válik az élőhely a faj számára, érdemes megvizsgálni a mintegy 3 km-re lévő Pocsaji-csordalegelő ürgeállományából való spontán visszatelepülés elősegítésének lehetőségét. A két terület között jelenleg barriert jelent egy közút és mezőgazdasági kezelés alatt álló területek. A spontán áttelepüléshez ökológiai folyosó kialakítása szükséges.

A molnárgörény (*Mustela eversmannii*) védelme érdekében megfogalmazott fajvédelmi intézkedések: a faj jelenlétét a területen nem tudtuk egyértelműen bizonyítani. A kóbor kutyák távol tartása a területtől a zavarás mértékének csökkentésével kedvezően hathat az esetlegesen visszatelepülő állományra. Itt kell megjegyeznünk, hogy a molnárgörény mozgáskörzetének ismeretében a védelmet csak nagyobb területi lefedettségben, komplex módon lehet megvalósítani.

3.2.4. Kutatás, monitorozás

Élőhelyek: A tervezés alapját jelentő élőhelyterképezés 2012 és 2013 folyamán készült el. A jövőbeni kutatások célja a területen előforduló, illetve potenciálisan megjelenő közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok állományváltozásának követése.

A közösségi jelentőségű élőhelyek kiterjedésének monitorozására javasoljuk az NBmR protokoll szerinti élőhelyterképezés elvégzését 5 évente. Javasolt a jelölő élőhelyek (1530) állományainak ál-

lapotát is 1-1 mintavételi helyen monitorozni, erre alkalmas módszer a közösségi jelentőségű gyepekre és vizes élőhelyekre vonatkozó módszertan.

A kispészkü aszat (*Cirsium brachycephalum*) esetében a 2012-es felmérés során 138 tőből álló állomány jelenlétét rögzítettük. A faj esetében javasoljuk az állományváltozás folyamatos nyomon követését.

A területen stabil állománya található a vöröshasú unkának (*Bombina bombina*), monitorozása nem indokolt.

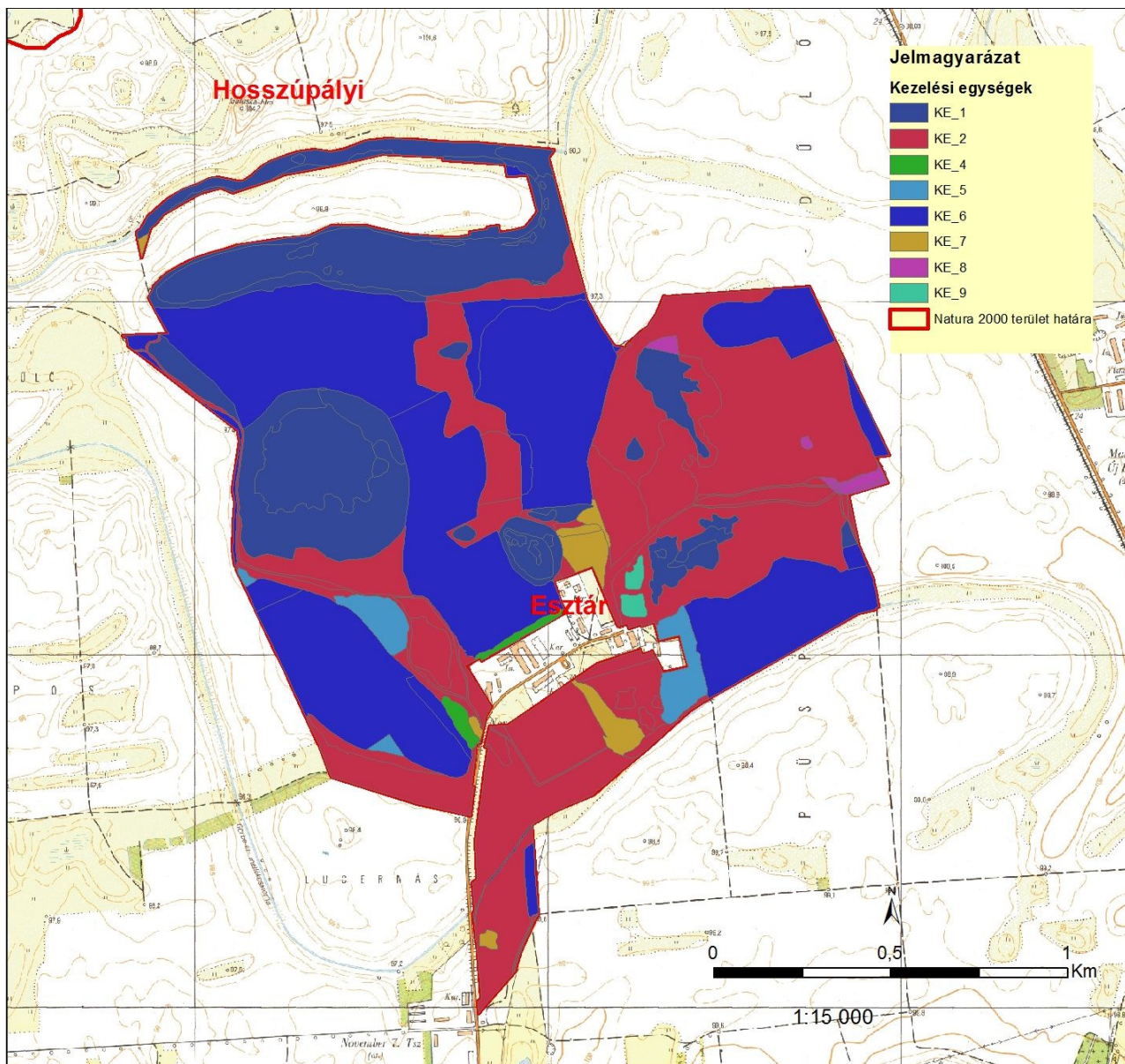
A megalapozó dokumentáció készítése során történt terepi felmérések során a mocsári teknős (*Emys orbicularis*) nem került elő, de jelenléte valószínűsíthető. A faj kimutatására és állomány-nagyság felmérésére napozóhelyeken való vizuális kereséssel és varsacsapdázással javasolt. Amennyiben előkerül a területen a mocsári teknős, akkor az állomány háromévenkénti monitorozása javasolt.

Az ürge (*Spermophilus citellus*) monitorozását majd a visszatelepült állományon évente egyszeri területbejárással és standard NBmR módszer szerinti (lyukszámláson alapuló) relatív sűrűségbecsléssel javasolt megvalósítani.

A molnárgörény (*Mustela eversmannii*) mozgáskörzet méretének ismeretében a faj helyzetének meghatározásához nagyobb területre kiterjedő, célzott kutatás szükséges. A faj rendszeres monitorozása egyszerű módszerekkel nem megoldható (rejtőzködő életmód, terepi módszerekkel egyértelműen nem azonosítható életnyomok, terepi határozási nehézségek, hibridizáció), egy nagyobb területre kiterjedő szőrscapdás mintavételezéssel, laboratóriumi szőrhatározással, minimum 3 évenkénti mintavételi gyakorisággal megvalósított átfogó monitorozás bevezetése javasolt.

3.2.5. Mellékletek

A gazdálkodáshoz és egyéb területhasználathoz köthető kezelési egységek megjelenítése.

3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében

3.3.1. Agrártámogatások

3.3.1.1. Jelenlegi működő agrártámogatási rendszer

A jelenleg hatályos Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszer alapján a Nagy Széksós-Rakottyás Natura 2000 területe az alábbi azonosítóval jelzett fizikai blokkokban található:

MEPAR Blokk-azonosító	teljes terület (ha)	támogatható terület (ha)	KAT
L27VF-C-11	110,41	88,68	-
L2W2F-7-11	32,91	0,00	-
L3DNF-C-11	16,19	15,19	-
LD92F-X-11	79,2	55,99	-
LAQ8F-J-11	7,14	7,14	-
LDP2F-C-11	22,23	20,98	-
L4A8F-W-11	19,91	19,04	-

A fizikai blokkokban gazdálkodó mezőgazdasági termelők számára az alábbi agrártámogatási források érhetőek el:

Egységes területalapú támogatás (SAPS)

A támogatás mértékéről évente a Vidékfejlesztési Miniszter dönt miniszteri rendeletben. A támogatási összeg megközelítőleg 65.000 Ft/ha/gazdálkodási év. A támogatás igénybevételének feltétele, hogy a gazdálkodó maradéktalanul tartsa be az 50/2008.(IV.24.) FVM rendeletben foglaltakat, amely a Helyes Mezőgazdasági és Környezeti állapot feltételrendszerit tartalmazza.

Önkéntesen vállalt előírások nyomán igényelhető mező- és erdőgazdálkodási támogatások

Az agrár-környezetgazdálkodási célprogramok közül az ország egész területén (a támogatható területeken) igénybe vehető *horizontális* szántóföldi, gyepgazdálkodási és ültetvény célprogramok érhetőek el a 61/2009. (V.14.) FVM rendelet jelenleg hatályos rendelkezései alapján.

Az erdőterületekre vonatkozóan az erdő-környezetvédelmi célprogramok kifizetései vehetők igénybe a 124/2009. (IX.24.) FVM rendelet alapján.

A Nagy-Széksós Rakottyás Natura 2000 területre vonatkozóan a támogatási rendelet gyep hasznosítási irányú horizontális célprogramjai vehetőek igénybe, ugyanis a tervezési terület nem esik bele a Magas Természeti Értékű Területek zónalehatárolásaiba. Szakembereink álláspontja szerint a terület hosszú távú fenntartásához elegendőek a horizontális célprogramokban elérhető kiegészítő támogatások. Az elérhető támogatás mértéke az extenzív gyepgazdálkodás célprogramban legeltetési hasznosítás esetén 77 Eurónak megfelelő forintösszeg, kaszálásos hasznosítás esetén 40 Eurónak megfelelő forintösszeg. Ökológiai gyepgazdálkodás célprogramban legeltetési hasznosítás esetén 85 Eurónak megfelelő forintösszeg, kaszálásos hasznosítás esetén 48 Eurónak megfelelő forintösszeg érhető el.

Kötelező földhasználati előírások ellenértékéért igényelhető kompenzációs jellegű kifizetések

Tekintettel arra, hogy a 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet alapján földhasználati előírások vannak hatályban a gyepterületekre vonatkozóan, a 128/2007. (X.31.) FVM rendelet alapján a Natura 2000 gyepterületeken történő gazdálkodáshoz területalapú, kompenzációs támogatás vehető igénybe, melynek értéke 38 EUR/ha évente.

Ehhez hasonlóan, a Natura 2000 irányelveket érvényre juttató jogszabályok végrehajtásával érintett, az Országos Erdőállomány Adattárban nyilvántartott erdőrészlet területén felmerülő költségek és jövedelem kiesés ellentételezése céljából a 41/2012 (IV. 27.) VM rendelet alapján a magánkézben lévő, Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz kompenzációs támogatás igényelhető, mely az erdő természetességétől, a faállomány korától és összetételétől függően évente 40-230 EUR/ha lehet.

Nem termelő mezőgazdasági beruházások

A 33/2008. (III.27.) FVM rendelet alapján támogatás vehető igénybe olyan földhasználati intézkedésekre, amelyek gazdálkodáshoz közvetlenül nem kapcsolódnak, ugyanakkor a vidéki táj értékeinek, állat- és növényvilágának fennmaradását szolgálják, ez által növelik a Natura 2000 területek közjóléti értékét, illetve hozzájárulnak a környezetgazdálkodási célok teljesítéséhez.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

Kifejezetten Natura 2000 területekre jelenleg a Natura 2000 gyepterületekre vonatkozóan létezik kompenzációs kifizetés. Látható azonban, hogy jelenleg nincsen hatályban szántó és halastó művelési ágú, valamint egyéb természetvédelmi szempontból fontos élőhelyre (láprét, vizes élőhelyek stb.) kidolgozott földhasználati előírás, illetve ez alapján kompenzációs kifizetés. Ebből adódóan ezekre a területekre csupán az egyéb földhasználati korlátozások (nitrát területekre, védett területekre vonatkozó) vannak érvényben, speciális faj és élőhelyvédelmi intézkedések nincsenek.

A jelenlegi támogatási rendszer nem teszi érdekeltté a gazdálkodókat a nem hasznosított mezőgazdasági területek megőrzésében, hanem kifejezetten azok eltüntetésére ösztönöz.

Mivel ezek a területek nem támogatható területek, a támogatható terület maximalizálása érdekében a gazdálkodók eltüntetik a szegélyvegetációt, bokorfüzeseket, kaszálják az értéktelen szénát adó, vagy vízállásos területeket is, amelyeken korábban sosem folytattak gyepgazdálkodást. Ez a helyzet véleményünk szerint csak akkor szüntethető meg, ha agrártámogatás lesz igényelhető a nem művelt területekre, azaz nemcsak a kivett művelési ágú területekre, hanem a művelés alatt álló területek egyes részterületeire is. Ezzel összefüggésben kiemelt mértékben lehetne támogatni a szántók gyepké történő átalakítását, melyet akár több évre elnyújtott, ösztönző mértékű támogatással lehetne ösztönözni.

A terület esetében támogatni lehetne az elszántások ellen, hangsúlyozottan szükséges mértékben, a különféle cserjecsoportok telepítését (nagyon indokolt esetben akár vonalas kialakításban is) mintegy területhatár jelző szereppel, értelemeszerűen a tájra jellemző fajokkal. A támogatási rendszer kialakításának kedvező esetben akár vadgazdálkodási támogatottsága is lenne.

A vizes területek megőrzése érdekében javasoljuk, hogy e területekre a be nem avatkozás esetén is járjon a támogatás, kiemelt jelentőséggel bírnak ebben az esetben a szikes tavak is.

Hasonló a helyzet a nádasok esetében is, melyek támogatási rendszere véleményünk szerint jelenleg nem megfelelő. A védett területek esetében ugyanis kényszerhasznosítást ír elő, ami kifejezetten zárt nádasok esetében nem jó, csak a gyepekre kisarjadó nádasoknál indokolható.

A Natura 2000 területek közötti koherencia biztosítása érdekében fontos lenne a természeti területek és az ökológiai hálózatba tartozó területek kedvező állapotának megőrzése a Natura 2000 területeken kívül is.

A fenti probléma megoldására megoldás lehet, ha a természetvédelmi szempontból értékes, de gazdaságosan nem művelhető területek is legalább minimális mértékben támogathatóak lennének, ezáltal nem lennének teljesen haszontalanok a tulajdonosok, földhasználók számára.

A támogatási rendszer kialakítása során figyelembe kellene vennie a támogatásra benyújtott terület természetvédelmi értékességét, az ott megtalálható, elkülönülő élőhelyfoltok természetességi értékét és a jó természetességű területeken vagy részterületeken azoknak a fennmaradását segítő gazdálkodást vagy akár a „nem beavatkozást” kellene ösztönözni.

3.3.2. Pályázatok

A területre vonatkozóan jelenleg nincs folyamatban pályázat.

3.3.3. Egyéb

A tervezési területre vonatkozóan nincs egyéb javaslat.

3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök

A fenntartási terv készítése során folyamatos kapcsolattartás történt a helyi érintettekkel.

1. Előzetesen interjúk készültek (személyesen – telefonon keresztül) a területileg illetékes önkormányzattal (Esztár).
2. A kommunikációs időszakban a fenntartási terv egyeztetési változata elérhető volt a projekt honlapján.
3. A terv egyeztetési fóruma előtt, telefonos és e-mailes kapcsolatfelvétel történt a fent említett címzettekkel kívül a falugazdással, gazdálkodókkal, a területileg illetékes nemzeti park igazgatósággal (Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság) és a zöldhatósággal (Tiszántúli Környezetvédelmi Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség) is. A terv egyeztetési változata e-mailen keresztül jutott el az érintettekhez.
4. Az önkormányzat képviselői személyes és e-mail-es megkeresés után kifüggesztették a terv előzetes változatát.

A fenntartási terv első változatának megvitatása

1. Fórum (2013. december 5. Esztár, résztvevők száma: 8 fő): A fent részletezett tájékoztatási lépések után következett az egyeztető falufórum. A terület nagysága és az érintett település és lakosság szám alapján egy fórum megtartása volt indokolt.

Az egyeztető fórum jelentősége elsősorban abban rejlik, hogy ennek révén az érintettek egy nyílt tervezési folyamatba kapcsolódhatnak be, megoszthatják egymással és a tervezőkkel a véleményü-

ket a fenntartási tervek kapcsán, és változtatásokat eszközölhetnek. Mindezzel nem csak javulhat a terv szakmai színvonala (hiszen több szempontot fog tükrözni), de növekedhet a terv helyi elfogadottsága is.

A fórumra meghívást kaptak a település vezetői, a jelentősebb helyi gazdálkodók, a vadásztársaság, a falugazdász és a hivatalos szervek: a Tiszántúli Környezetvédelmi Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség és a Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság képviselői. A projektben résztvevők oldaláról a tervező, illetve a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai vettek részt. A fórumot a Trollius Europaeus Bt. és a Nimfea Természetvédelmi Egyesület vezette le, az elhangzottakról jegyzőkönyv készült, amelyet átadott a tervezőnek, hogy az észrevételeket építse be a terv második változatába.

2. Terepbejárás (2013. december 5. Esztár, résztvevők száma: 4 fő): a falufórum után a terepbejárás következett, amely során személyesen meg lehetett tekinteni a terv által és a fórum során felvetett konfliktusforrásokat. A terepbejárást a kjKTT természetvédelmi őre vezette, a Trollius Europaeus Bt. és a Nimfea Természetvédelmi Egyesület az elhangzottakról jegyzőkönyvet készített, amelyet átadott a tervezőnek, hogy az észrevételeket építse be a terv második változatába.

3. Az érintettek lehetőséget kaptak a terv írásban történő véleményezésére is (ezzel a lehetőséggel az önkormányzat élt). Az észrevételeket megkapta a tervező, hogy építse be a terv második változatába.

4. Az egyeztetés folyamán a véleményezhető terv dokumentáció megtekinthető volt a projekt honlapján, amely elérhető a <http://natura2000.nimfea.hu/20005.htm> hivatkozáson. Ugyanitt véleményezési lehetőség is volt, a beérkezett észrevételeket megkapta a tervező, hogy építse be a terv második változatába.

A fenntartási terv elfogadását követően javasolt kommunikációs intézkedések:

1. A fenntartási terv elérhetőségének biztosítása a nagyközönség számára.
2. Hasznos lenne további tájékoztató táblák kihelyezése a tervezési terület különböző pontjain, amelyből a gazdálkodók és a területen megfordulók megismerhetik a kjKTT kijelölésének céljait, a fontosabb jelölőfajokat és élőhelyeket, valamint a kötelező előírásokat és támogatási lehetőségeket.

3.4.2. A kommunikáció címzettjei

1. a Nagy-Széksós Rakottyás Natura 2000 területtel érintett település (Esztár) képviselői,
2. jelentősebb helyi gazdálkodók,
3. a kjKTT területén működő vadásztársaság (Konyári „Darvas” Vadásztársaság) képviselői,
4. falugazdászok,
5. társadalmi szervezetek (Nagy-Széksós Rakottyás esetében nem volt ilyen érintett),
6. Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság,
7. Tiszántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség,
8. Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság,
9. Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága

3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

A kezelő és hatósági szervezetek és magánszemélyek közül nem jelent meg mindenki az egyeztető fórumon, vagy nem nyilvánított véleményt. Viszont az alábbi táblázatban összegyűjtött, beérkezett vélemények a terv végső változatába beépítésre kerültek.

Kommunikációs címzett	Alkalmazott eszköz	Visszajelzett-e?	Hogyan?	Beépült-e a tervbe?	Hogyan? Ha nem épült be, miért?
Esztár település képviselői	önkormányzati ki-függesztés, honlap megjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen	fórumon megjelentek, javaslatot nem tettek	-	-
Helyi gazdálkodók	önkormányzati ki-függesztés, honlap megjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	nem	-	-	-
Vadásztársaság (Könyári „Darvas” Vadásztársaság)	önkormányzati ki-függesztés, honlap megjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen	fórumon megjelentek	igen	kezelési javaslat
Falugazdász	önkormányzati ki-függesztés, honlap megjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	telefon	-	-
Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság	önkormányzati ki-függesztés, honlap megjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen	fórumon megjelentek	igen	kezelési javaslat
Tiszántúli Környezetvédelmi Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség	önkormányzati ki-függesztés, honlap megjelenés, e-mail értesítő a	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	telefon	-	-

	társadalmi egyeztetésről				
Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága	önkormányzati ki-függesztés, honlap megjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	nem	-	-	-
Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság	önkormányzati ki-függesztés, honlap megjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen	fórumon és terepbejáráson megjelentek (jegyzőkönyv)	igen	kezelési javaslat

ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007-2013

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

II. A Natura 2000 fenntartási terv készítését megalapozó dokumentáció

1. A tervezési terület alapállapot jellemzése

1.1. Környezeti adottságok

A tervezési terület a Berettyó-Kálló köze kistájon helyezkedik el.

1.1.1. Éghajlati adottságok

Éghajlatát tekintve mérsékelt meleg, száraz éghajlatú terület. Az évi napfénytartam 2000 óra körül alakul; a nyári napsütéses órák száma kevéssel 800 óra fölötti, a téli napfénytartam 175-180 óra között várható. Az évi középhőmérséklet 10-10,2 C fok, a vegetációs időszak átlaghőmérséklete pedig 17- 17,3 C fok. A napi középhőmérséklet ápr.3-5 után emelkedik 10 C fok fölé, majd 195 nap múlva, okt. 20 után csökken ismét 10 C fok alá. Az utolsó tavaszi fagy ápr.10-12 között az első őszi fagy okt. 20-22-én várható, így a fagymentes időszak kb. 190-193 nap. Az évi abszolút hőmérsékleti maximumok átlaga 34,1- 34,5 C fok, míg a téli abszolút minimumok átlaga -17 C fok körül van. A csapadék évi összege 540 és 570 mm között alakul; ebből 320-330 mm hullik a vegetációs időszakban. Az ariditási index 1,25-1,30 között alakul. Az uralkodó szélirány az ÉK-i mellett a D-i: az átlagos szélsébség 2,5-3 m/s.

1.1.2. Vízrajzi adottságok

A Közép-Tisza K-i vízgyűjtőjén a kistájat a Kálló-főcsatorna és Konyári-forrása, valamint a Berettyó mintegy 50 km-es szakasza fogja közre. Gyér lefolyású, száraz, vízhiányos terület. A belvízlevezető csatornák hálózata a Berettyó és a Kálló között sűrű. A talajvíz mélysége általában 2-4 m között mozog. A rétegvíz mennyisége csekély. A nagyszámú artézi kút átlagos mélysége meghaladja a 200 m-t, de a vízhozamok mérsékelték.

1.1.3. Talajtani adottságok

A táj valamennyi talaja vízhatás alatt képződött. A nem közvetlen vízhatás alatt álló réti csernozjom talajok a terület 16%-án található. Lössös üledéken képződtek, akárcsak a mélyben sós változataik, 90%-ban szántóként hasznosítják. A közvetlen vízhatás alatt képződött talajok közül a szikesek kiterjedtek, az összterület 36%-át borítják, míg a réti szolonyecsek 24%-ot borítanak. A kevésbé szikes, mélyebb átlagos talajvízszintű sztyepesedő réti szolonyecsek a terület 10%-ra terjednek ki. A felső talajrétegben nem szikes szolonyeces réti talajok fordulnak elő (2%). A nem szikes réti talajok a terület 24%-át borítják. A kistáj déli részén a lecsapolt és telkesített síkláp talajok 7%-ban jelentkeznek a területen.

1.2. Természeti adottságok

A területen 2012-ben és 2013-ban élőhelyterképezésre került sor, az Általános Élőhelyosztályozási Rendszer (Á-NÉR) (MOLNÁR, BAGI et VARGA in BÖLÖNI et al. 2011) kritériumrendszerét követve (Ld. térképmelléklet). Az élőhelyterképezés során pontos adatokhoz jutottunk az adott élőhelyfoltok méretéről, kiterjedéséről, természetességéről, mely tervezési alapot is biztosított a kezelési egységek (KE) meghatározásához, az azokon javasolt természetvédelmi kezelési javaslatok megfogalmazásához.

Élőhely neve	Á-NÉR kód	Kiterjedés fő kategóriaként (ha)	Arány (%)	1530	6250
Nem tőzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások	B1a	29,95	12,04		
Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet	B2	4,88	1,96		
Nem zombékoló magassásrétek	B5	3,63	1,46		

Zsiókás, kötő kákás és nádas szikes vízi mocsarak	B6	10,30	4,14	1530	
Fragmentális mocsári és/vagy hínárnövényzet mozaikok álló- és folyóvizek partján	BA	0,09	0,04	Részen 1530	
Mocsárrétek	D34	2,20	0,88	1530	
Ürmöspuszták	F1a	23,66	9,44	1530	
Szikes rétek	F2	32,88	13,22	1530	
Kocsordos-öszirózsás sziki magaskórósok, rétsztyepek	F3	1,64	0,66	1530	
Üde mézpázsitos szikfokok	H5a	26,28	10,57		6250
Löszgyepek, kötött talajú sztyeprétek	OA	0,15	0,06		
Jellegtelen fátlan vizes élőhely	OB	1,15	0,46		
Jellegtelen üde gyep	OC	7,98	3,21		
Jellegtelen száraz-félszáraz gyep	OG	0,22	0,09		
Üde és nedves cserjések	P2a	0,11	0,04		
Idegenhonos cserje vagy japánkeserűfű uralta állományok	P2c	0,49	0,20		
Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdőszélek	RA	0,51	0,21		
Őshonos fajú keményfás jellegtelen erdők	RC	0,62	0,25		
Ültetett akácok	S1	2,29	0,92		
Egyéb ültetett tájidegen lombos erdők	S3	2,47	0,99		
Egy- és kétéves szántóföldi kultúrák	T1-T2	93,29	37,50		
Telephelyek, roncssterületek és hulladéklerakók	U4	2,32	0,93		
Állóvizek	U9	0,08	0,03		
Tanyák, családi gazdaságok	U10	1,58	0,63		
Összesen		248,76	100,00		

Az érintett tervezési terület a Berettyó-Kálló köze kistájon helyezkedik el. A felszín morotvakkal, mederroncsokkal sűrűn borított, löszös homokkal fedett hordalékkúpsíkság. A területet ártéri síksági részek is jellemzik, amelyek a vízszabályozások előtt mocsaras, vizenyős területek voltak. Ezek között mozaikszerűen ártéri lösszel, iszappal fedett részek találhatóak. A táj jellegzetességét az adja, hogy a Nyírség homokja és a Hajdúság löszfoltjai itt szikesekkel találkoznak. A szikes területek alapvetően szolonyecesek, a sztyeppalakban szódás szoloncsák található. Sokfelé vannak fajgazdag, kocsordos rétsztyepek és fajszegény löszgyepek. A sztyeppál eredetű, korábban vélhetően fehér vizű, mára "kifeketedett" és zsiókás (*Bolboschoenetum maritimi*) medrű Nagy-Széksós-tó és az azt körbevevő, lefolyástalan laposok (pl. maga a Rakottyás), és jobbra háttas, ugyanakkor szikerekkel és padkákkal erősen tagolt, részben kaszálóként, részben (sajnos nem kielégítő mértékben) marhalegelőként hasznosított szikes legelők (1530 Pannon szikes sztyeppék és mocsarak + 6250 Síksági pannon löszgyepek), melyek tagoltságukkal jelentős geomorfológiai értéket is képviselnek. A túlzott kaszálóhasználat miatt a korábban jelentős, jelölő értékű ürge (*Spermophilus citellus*) állomány nagyon visszaszorult. Pusztai görény (*Mustela eversmanni*) kotorékot sajnos évek óta nem találni.

1.2.1. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek

Élőhelytípus kódja	Élőhelytípus megnevezése	Reprezentativitás (A-D)
1530*	Pannon szikes sztyeppék és mocsarak	A
6250*	Síksági pannon löszgyepek	D

Pannon szikes sztyeppék és mocsarak

Élőhely kódja: 1530*

Élőhely előfordulásai a területen: Az élőhely kiterjedését lásd a 3. mellékletben. Az élőhely erősen mozaikol száraz gyomos gyepfragmentumokkal, illetve löszös fragmentumokkal, így a lehatárolt foltok mintegy 60%-a hibridnek értelmezhető.

Élőhely kiterjedése a területen: 65,34 hektár. Itt eltérés tapasztalható a Natura adatlapon szereplő értéktől, amely 200 ha. Az eltérés oka, hogy a mostani felmérések alapján pontosabb adatokat tudunk biztosítani.

Élőhely jellemzése:

Az élőhely közel 50%-át szikes rétek, 35%-át vakszikesekkel, szikfokokkal és löszgyepekkel mozaikoló ürmös szikes gyepesek, 15%-át szikes mocsarak (Nagy-Szik-tó) teszik ki. A szikes élőhelyfoltok közel 90%-a hibrid kategóriába sorolható. A legértékesebb szikesek a Nagy-Széksós-tó területén található, száraz években zsiókás szikes rétként, nedves években szinte monodomináns zsiókásként funkcionáló szikesek. A 2012-es száraz évben az állományalkotó tarackos tippán (*Agrostis stolonifera*) mellett, szubdomináns volt a sziki káka (*Bolboschoenus maritimus*), míg a sziki nádas foltokban fordult elő. Az ürmös szikes gyepesek kivétel nélkül hibrid kategóriát képeznek szikfok és vakszik foltokkal, valamint szikes rétekekkel, illetőleg löszgyepekkel és zavart száraz gyepesekkel, de állományai tipikusak. A cickóros puszták csupán kis fragmentumokban vannak jelen, állományaik keverednek az ürmös szikes gyepesekkel. A szikes rétek tiszta, tipikus állományai mellett löszgyep foltokkal, illetőleg nádas foltokkal mozaikoló természetközeli, valamint zavart száraz gyepesekkel érintkező degradáltabb állományai is vannak. A sziki magaskórósok egyetlen kis állománya is megjelenik a szórványosan előforduló védett sziki kocsorddal (*Peucedanum officinale*). A szikfok-vakszik élőhelyek kisebb foltokban-sávokban vannak jelen és főleg az ürmös szikes gyepesekkel mozaikolnak, bennük megjelenik társulásalkotó fajok mellett sziki útifű (*Plantago maritima*) és egyes foltokban a kígyófark (*Pholiurus pannonicus*) is.

Élőhely természetességi-degradáltsági értékelése: A szikes mocsári élőhelyek, valamint az ürmös és szikes gyepesek 4- és 5-ös, a cickóros fragmentumok 4-es, míg a szikfok- és vakszik jellegű élőhelyek kis részben 5-ös, túlnyomó többségükben pedig 4-es természetességűek. A szikes rétek közel 60%-a 4-es, 35%-a pedig 3-4-es természetességű. A degradáltabb, gyomos állományok a terület középső és keleti részében, a szarvasmarhatelep környékén figyelhetők meg.

Élőhely veszélyeztetettsége: Az élőhely hosszú távú megőrzésének esélyei: Az élőhely, illetőleg a jelenlegi természetességi állapot (kategória) hosszú távú fenntartása a szikes gyepesek esetében a jelenlegi gyepkezelési stratégia révén nagyrészt

biztosított. A szikes mocsár északkeleti részén az élőhelyi átalakulás/megszűnés a környező szántókból bemosódó szerves anyagok miatt már kezdeti stádiumban van. Az élőhely érzékenysége: A területen az élőhelytípus állományai mind a szikes gyepek, mind pedig a szikes mocsár esetében jó regenerációs képességgel rendelkeznek. A szikes gyepek a legeltetést, taposást jól tűrik. A klímaváltozás révén jelentkező hatások: az élőhelyre vonatkozó ilyen irányú kutatások hiánya miatt nem meghatározhatók.

Veszélyeztető tényezők:

- gyepterület átalakítása szántóvá
- intenzív szarvasmarha-legeltetés
- takarmányozás
- vályog- és agyaggödörök
- talajszennyezés és szilárd hulladék
- Csatornázás
- biocid termékek, hormonok, kemikáliák használata
- trágyázás
- gyepterület átalakítása szántóvá
- szerves anyag felhalmozódása
- eutrofizáció (természetes)
- pH változás

Az élőhely 20%-a olyan területen fekszik, melyek művelési ága szántó, így a közvetlen beszántás veszélye (elsősorban szikes gyepeket érint) fennáll. A szántóföldekkel körbevett szikes mocsár (Nagy-Szik-tó) a környező szántóföldek jelenléte miatt tápanyagterhelésnek van kitéve, mely hosszú távon a szikes jelleg megváltozását, az élőhelyi átalakulás veszélyét veti fel. A szarvasmarhatelep környékén található trágyaszarvasok, depóniák, valamint bálalerekatok és gyomos kubikgödörök (egykori szennyvíztározók) az élőhelyek közvetlen közelében az élőhelyi degradációt segítik elő. Az intenzív legeltetés hatására a legelőgyomok terjedhetnek és az élőhelytípus kismértékű degradációjához is hozzájárulhatnak, kifejezetten az állattartó telep közelében.

1.2.2. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok

Irányelv melléklete	Faj név	Population (A-D)
II., IV.	kisfészkes aszat (<i>Cirsium brachycephalum</i>)	C

kisfészkes aszat (*Cirsium brachycephalum*)

Irányelv melléklete:

II., IV.

Faj előfordulásai a területen:

A 2012-es térképezés során a Natura 2000 területen végighúzóódó északi nádasban, valamint az azzal határos mocsárréten, egy magassásos nádasban, valamint egy nádasodó szikes réten kerültek elő a fajnak állományai (térképesen lásd a 3. fejezetben)

Állománynagyság (jelöléskor):	P
Állománynagyság (tervkészítéskor):	138 hajtás
Állomány változásának tendenciái és okai:	A mostani felmérések alapján pontosabb adatokat tudunk biztosítani.
Faj veszélyeztetettség:	A faj veszélyeztetettsége alacsony a területen. A tervezési terület hidrológiai sajátosságai (nádas, mocsárrét, szikes rét jelenléte) biztosítja a faj hosszú távú fennmaradását, még extrém száraz években (pl.: 2012. év) is.
Veszélyeztető tényezők:	Potenciális veszélyforrást jelenleg nem észleltünk a területen.

1.2.3. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok

Irányelv melléklete	Faj név	Population (A-D)
II., IV.	vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>)	D, újonnan javasolt érték: C
II., IV.	mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>)	D
II., IV.	molnárgörény (<i>Mustela eversmannii</i>)	C
II., IV.	ürge (<i>Spermophilus citellus</i>)	C

vöröshasú unka (*Bombina bombina*)

Irányelv melléklete:	II., IV.
Faj előfordulásai a területen:	A vöröshasú unka a területen vizes élőhelyein általánosan előfordul, a bokorfüzes lápoktól a nagyobb kiterjedésű nádasokig.
Állománynagyság (jelöléskor):	P
Állománynagyság (tervkészítéskor):	A megalapozó vizsgálat során az állománynagyság becslése DISTANCE módszerrel, vonal transzektek menti távolságméréssel történt (Buckland és mtsai, 2004). Az állománynagyságot a tervezési területen található potenciális vöröshasú unka szaporodó- és élőhelyek területére számítottuk ki (54.9 ha), ahol tíz mintavételi egységben, összesen 600 m vonal transzekt mentén történt terepi mintavétel, melyek hossza transzektenként 60±10.1 m (átlag±S.E.) volt, a transzektek hossza a mintavételi pont tulajdonságaitól függően 40-150 m között változott, a terepi felméré-

rések 2013. április 11-én történtek. A DISTANCE módszerrel számított denzitás 49.081 ± 20.685 egyed/ha, az egész területre számított maximum egyedszám 2698.0 ± 1137.1 egyed. Az észlelési valószínűség nem volt minden mintavételi egység esetében maximális, ezért a becslés a potenciális egyedszám minimumának kell tekinteni. A becslés alapján a területen az állomány nagyság **3000-4000 egyed. Újonnan javasolt érték: C**

Állomány változásának tendenciái és okai:

Tendenciaváltozásra alkalmas monitorozó kiindulási adatokkal nem rendelkezünk.

Faj veszélyeztetettségé:

A területen stabil állománya található, adataink és terepi tapasztalatink alapján nem veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:

Problémát jelentő őshonos fajok

Kis mértékű veszélyeztető tényező, hogy az élőhelyeken nagy borításban nád található, ami a faj számára nem a legmegfelelőbb

molnárgörény (Mustela eversmannii)

Irányelv melléklete:

II., IV.

Faj előfordulásai a területen:

A terepi felmérések nehézsége, valamint a faj nagyobb mozgáskörzete is hozzájárulhatott ahhoz, hogy a faj jelenlétét a területen nem tudtuk egyértelműen bizonyítani, jóllehet a megfigyelt kisorogó lábnyomok mérete és alakja alapján molnárgörénytől is származhattak. A faj mozgáskörzetének ismeretében, valamint az élőhely minőségét és a potenciális táplálékbázist figyelembe véve a faj jelenléte egyáltalán nem zárható ki.

Állomány nagyság (jelölés):

P

Állomány nagyság (tervkészítés):

Jelenléte valószínűsíthető

Állomány változásának tendenciái és okai:

Nincs elegendő adat

Faj veszélyeztetettségé:

Nem adható meg

Veszélyeztető tényezők:

- gyepterület átalakítása szántóvá
- kaszálás felhagyása/hiánya
- pásztorkodás felhagyása, legeltetés hiánya
- fajösszetétel változás, szukcesszió
- ragadozás (predáció)

A területkezelés kedvezőtlen megváltozása (legeltetés, kaszálás megszűnése, beszántás, szukcessziós folyamatok előrehaladása), táplálékbázisban bekövetkező negatív hatások. Közvetlen emberi zavarás (pl. kóbor kutyák megjelenése a területen).

ürge (*Spermophilus citellus*)

Irányelv melléklete:

II., IV.

Faj előfordulásai a területen:

Jelenléte nem igazolt, feltehetően kipusztult, vagy kipusztulás közeli helyzetbe került

Állománymagyság (jelöléskor):

250-500

Állománymagyság (tervkészítéskor):

0. Javasoljuk az „NP” bejegyzés feltüntetését a Natura adatlapon

Állomány változásának tendenciái és okai:

Kipusztult, vagy kipusztulás közeli állapotba került. A nem megfelelő kezelés és az extrém csapadékos időjárás együtt vezethetett a drasztikus csökkenéshez.

Faj veszélyeztetettsége:

Nem releváns. Kipusztult, vagy kipusztulás közeli állapotban

Veszélyeztető tényezők:

Nem releváns. Vélhetően kipusztult.

1.2.4. A tervezési területen előforduló egyéb jelentős fajok

Magyar név	Tudományos név	Védettség	Jelentőség
Mezei hörcsög	<i>Cricetus cricetus</i>	-	Közösségi jelentőségű faj (HD V. melléklet). Molnárgörény táplálékában gyakran megjelenik, ill. kotorékait elfoglalja.
Elevenszülő gyík	<i>Zootoca vivipara</i>	FV	Hazánkban az elevenszülő gyík szórányosan és rendkívül lokalizáltan előfordul. A területen három alkalmas élőhely-folt található, melyek egymással és más potenciális élőhelyekkel nem állnak összeköttetésben.

1.3. Területhasználat

1.3.1. Művelési ág szerinti megoszlás

A területhasználatot a CORINE felszínborítási adatbázis (1. táblázat) és a helyrajzi számok (2. táblázat) alapján egyaránt jellemeztük.

Területhasználati formák	Területi érintettség (%)
Pannon szikes sztyeppék és mocsarak	60.00
Síksági pannon löszgyepek	20.00
Egyéb burkolt és roncsolt területek (település belterület, utak, bányaterületek, szemétkerakó helyek)	20.00
	100 %

1.táblázat főbb művelési ágak eloszlása a CORINE alapján

Művelési ág	Kiterjedés (ha)	Arány (%)
Művelésből kivett	20,89	8,4
Erdő	4,27	1,7
Legelő	85,49	34,35
Rét	15,79	6,35
Szántó	100,47	40,4
Nádas	21,87	8,8
Összesen	248,75	100

2. táblázat főbb művelési ágak eloszlása a helyrajzi számok alapján

1.3.2. Tulajdoni viszonyok

A tervezési terület 47 db helyrajzi számot érint, ezekből a következő az arány szektoronként:

Tulajdonos	Megoszlási arány (%)
Magántulajdon	53
Önkormányzati tulajdon	1,4
Kiemelt állami vállalatok és intézmények	45,6
	100

A tervezési területből 113,45 ha a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság vagyonkezelésében van.

1.3.3. Területhasználat és kezelés

1.3.3.1. Mezőgazdaság

A Natura 2000 területen igen jelentős arányban találhatóak intenzíven művelt szántók. A jellemzően termesztett kultúrák a térségben elterjedt kukorica, napraforgó, kisebb arányban gabonafélék és takarmánynövények (lucerna). Fekvésük és a „bemosódási viszonyok” miatt a szikes gyepek, tavak esetében az intenzív műtrágya és vegyszer használat miatt, komoly veszélyeztető tényezők. Távlati cél a gyepesítésük, esetleg vegyszermentes takarmánynövény kultúrák (pl. lucerna) telepítése, majd „kiöregedése” után a kaszálókénti hasznosítás, gyepterület művelési ágban.

Jelentős probléma a túlszántások, illetve a művelés közbeni taposási károk a szomszédos gyepek rovására. Ezek a gyepek csökkenésén túlmenően komoly „gyomosodási gócpontok” is. (Az alkalmilag taposott, feltárcsázott területeken nem lehet gyomirtó kaszálást, legeltetést folytatni, ezért rendszeresen gyomos táblaszegélyekként tekinthetünk rájuk.)

A gyepek esetében szarvasmarhák legeltetése volt jellemző. A helyben gazdálkodó Rt. tulajdonában álló jószággállomány és a falusi csorda legelt a terület egyes részein, alkalmi jelleggel.

Nádatartás a múltban jelentősnek volt mondható a területen. A jövőben természetvédelmi szempontból nem kívánatos.

1.3.3.2. Erdészet

Az erdőállomány jellemzése:

A terület erdőállománya 4 alrészletben 3,57 hektáron helyezkedik el. Az erdőrészek állami tulajdonban vannak, az Esztár 5A erdőrészt kivételével, mely magántulajdonban van.

Az alábbi táblázat bemutatja az érintett erdőrészek területi kiterjedését és rendeltetését, illetve a faállomány jelenlegi és a célállomány szerinti összetételét.

Erdőrészlet	Kiterjedés (ha)	Faállomány	Célállomány	Felújítás jellege	Rendeltetés	Védettség
Esztár 5A	0,32	Akácos	Akácos	Tisztítás	Mezővédő	Nem Védett
Esztár 5B	0,89	Akácos	Kőrises-kocsányos tölgyes	Tarvágás	Természetvédelmi	Védett
Esztár 5C	0,76	Kőrises	Kőrises-kocsányos tölgyes	Növedékfokozó gyérítés	Természetvédelmi	Védett
Esztár 7A	1,6	Akácos	Kocsányos tölgyes	Tarvágás	Természetvédelmi	Védett
Össz.	3,57					

1.3.3.3. Vadgazdálkodás, halászat, horgászat

A terület az I/3. Hajdú-bihari apróvadás körzetben helyezkedik el. A körzet meghatározó jellegét az apróvadás kedvező mezei élőhelyek adják, ugyanakkor az erdőszelvények észak-keleti tájegységben a vaddisznó és a telepített dámállományok jelentős szerepet játszanak. A határmenti Bihari térségben, a gímszarvas szórványos előfordulása, valamint a vaddisznó állandó jelenléte a jellemző. Az őzállomány minősége a körzetben kiemelkedő, de jellemző az állományok alulhasznosítása. A fácán és mezei nyúl állomány a vadgazdálkodási körzetben kiváló, északról délre haladva a két faj állomány-sűrűsége növekszik. A kis kiterjedésű szikes tavakon a rendkívül jelentős zavaró hatása és az ólom-sörét szennyezés miatt a vízivad vadászatát megtiltani szükséges. A területeken apróvadás nevelés, kibocsátás nem kívánatos, egyéb vadászati létesítmények elhelyezése engedélyek alapján lehetséges. Vadföldek elhelyezése egyeztetett helyszínen a meglévő szántók területén elfogadható.

A területet érintő vadgazdálkodási egységek kódszáma, neve és telephelye:

09-904410-1-4-1 Konyári Darvas Vadász SE

A területet érintő természetvédelmi korlátozások kiterjednek a vadászati és vadgazdálkodási berendezések elhelyezésére, élőhely-rekonstrukcióra, vadföldművelésre, mesterséges vadtenyésztésre, az alkalmazható vadászati módokra, a vadászati idények és vadászható vadfajok helyi korlátozására.

Érvényben lévő vadgazdálkodási tervek:

I/3. Hajdú-bihari apróvadás körzet vadgazdálkodási terve. Érvényesség: 2014-ig. (Készítését az Országos Vadgazdálkodási Adattár koordinálta.)

Konyári Darvas Vadász SE (vadgazdálkodási egység kódszáma: 09-904410-1-4-1) vadgazdálkodási

üzemterve. **Érvényes:** 2017-ig. Kelt: 2006. december 15. Jóváhagyta: Hajdú-Bihar Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

1.3.3.4. Vízgazdálkodás

Berettyó alegység vízgyűjtő-gazdálkodási terve – Elfogadás dátuma: 2010.08.01. A terv a Víz Kezeltirányelv keretében készült, melynek célja, hogy a felszíni és felszín alatti vizek jó állapotba kerüljenek 2015-ig. Amennyiben ezt a természeti és gazdasági lehetőségek nem teszik lehetővé 2015-ig, akkor a határidők a VKI által felkínált mentességek alapos indoklásával 2021-re, illetve 2027-re kitolhatók.

1.3.3.5. Turizmus

A területen az intenzív turizmus nem jellemző, alkalmi látogatók azonban előfordulhatnak.

1.3.3.6. Ipar

Ipari fejlesztés nem tervezett, intenzív területhasználat nem fenyegeti.

1.3.3.7. Infrastruktúra

A területet jelentősebb infrastrukturális elem nem érinti.

1.3.3.8. Egyéb

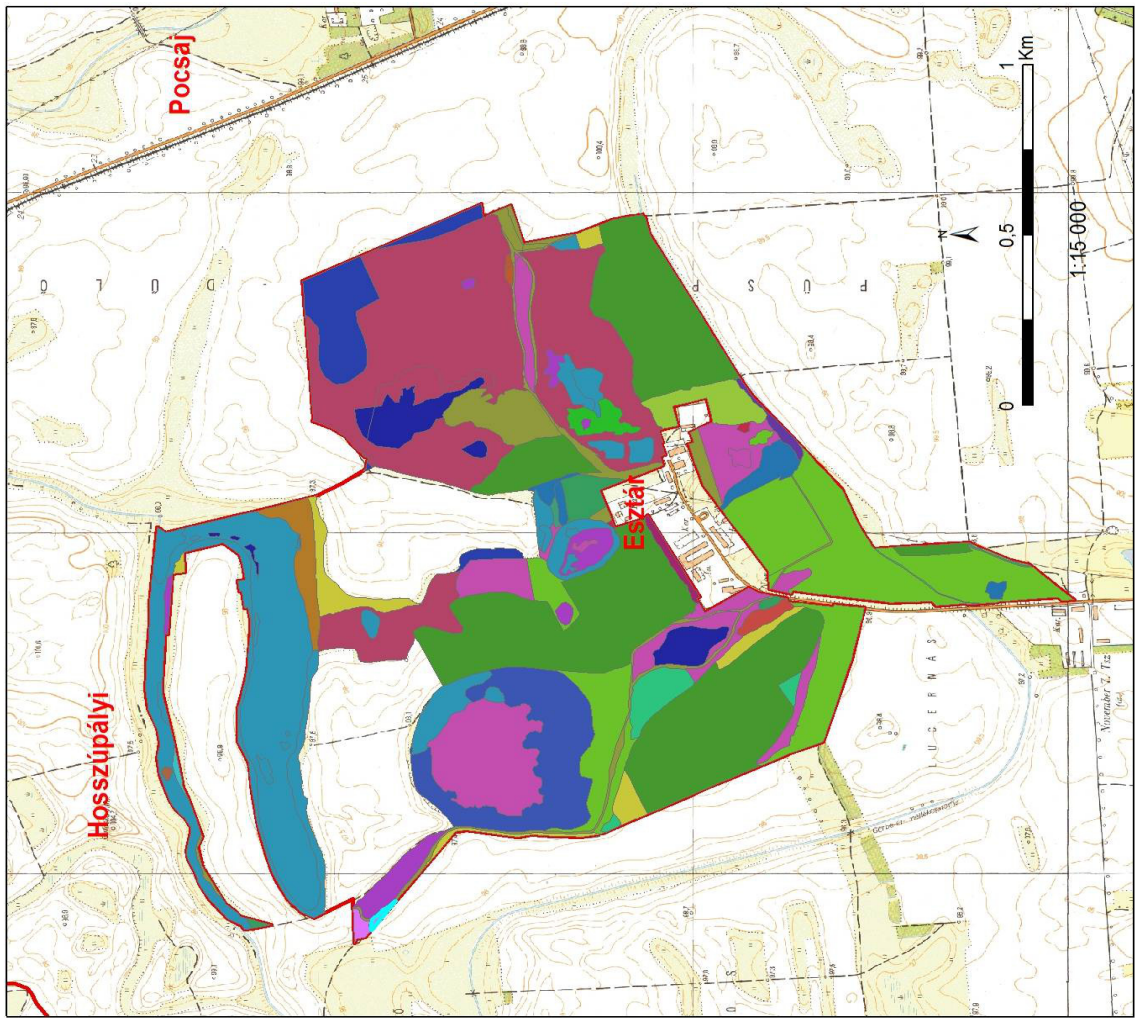
A Natura 2000 terület Esztár település közigazgatási területét érinti 248,75 ha-on. A területen területfelhasználási változtatási szándék, terv jelenleg nem ismert.

2. Felhasznált irodalom

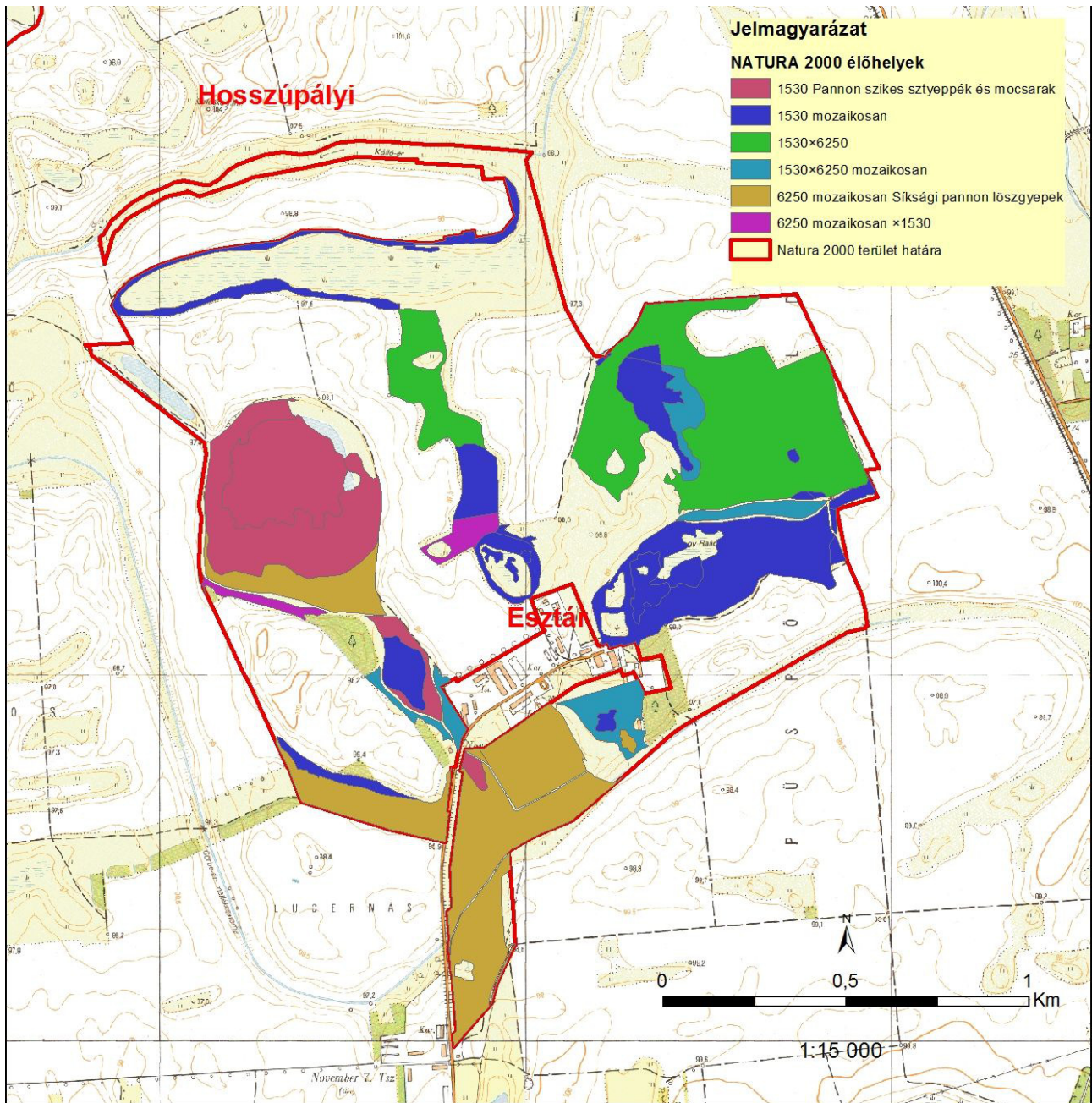
- AUER, M. ÉS TASKAVAK, E. (2004): Population structures of syntopic *Emys orbicularis* and *Mauremys rivulata* in western Turkey. *Biologia*. 59(Supplement 14.): 81-84.
- BUCKLAND, S. T., ANDERSON, D. R., BURNHAM, K. P., LAAKE, J. L., BORCHERS, D. L. ÉS THOMAS, L. (2004): *Advanced Distance Sampling*. Oxford University Press, Oxford, UK.
- GEDEON, CS. I., BOROSS, G., NÉMETH, A. & VILMOS ALTBÄCKER, V. (2011): Release site manipulation to favour European ground squirrel *Spermophilus citellus* translocations: translocation and habitat manipulation. *Wildl. Biol.* 17: 97-104.
- KATONA, K., VÁCZI, O & ALTBÄCKER, V. (2002): Topographic distribution and daily activity of a European ground squirrel population in Bugacpuszta, Hungary. *Acta Theriologica* 47(1): 45-54.
- KIS, J., VÁCZI, O., KATONA, K. & ALTBÄCKER, V. (1998): A növényzet magasságának hatása a cinegési ürgék élőhelyválasztására. *Természetvédelmi Közlemények*, 7: 117-123.
- Molnár, Zs., Bagi, I., Varga, Z. (2011): F3 – Kocsordos őszirózsás sziki magaskórósok, rétsztyepek. In Bölöni, J., Molnár, Zs., Kun, A. [szerk.]: *Magyarország élőhelyei – Vegetációtípusok leírása és határozója – Á-NÉR 2011*. MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete, Vácrátót. Pp: 127-131.
- MOSIMANN, D. ÉS CADI, A. (2004): On the occurrence and ability of the European pond turtle (*Emys orbicularis*) in Moulin-de-Vert (Geneve, Switzerland): 50 years after the first introduction. *Biologia*. 59(Supplement 14.): 109-112.
- VÁCZI, O. (2005): Abiotikus környezeti tényezők hatása ürgék tér- és időbeli aktivitásmintázatára. *Doktori értekezés, ELTE, Budapest*, pp. 131.
- VÁCZI, O., KATONA, K. & ALTBÄCKER, V. (1996): A bugacpusztai ürgepopuláció tér- és időbeli mintázata. *Vadbiológia* 5: 141-148.
- VÁCZI, O., NÉMETH, I., ALTBÄCKER V. (2007): Közönséges ürge (*Spermophilus citellus*) (Linnaeus, 1766). – In: BIHARI, Z., CSORBA, G. & HELTAI, M. (EDS.): *Magyarország emlőseinek atlasza*. Kossuth Kiadó, Budapest, pp. 140-143.
- VADÁSZ, CS., CSÖRGŐ, T. (2009): Az agrár-környezetgazdálkodás nádgazdálkodási célprogramjában szereplő előírások értékelése a nádban költő énekesmadár fajokra gyakorolt hatásuk alapján. *Természetvédelmi közlemények*, 15: 235-245.

3.2. Domináns élőhelytípusok (2013.08.30.)

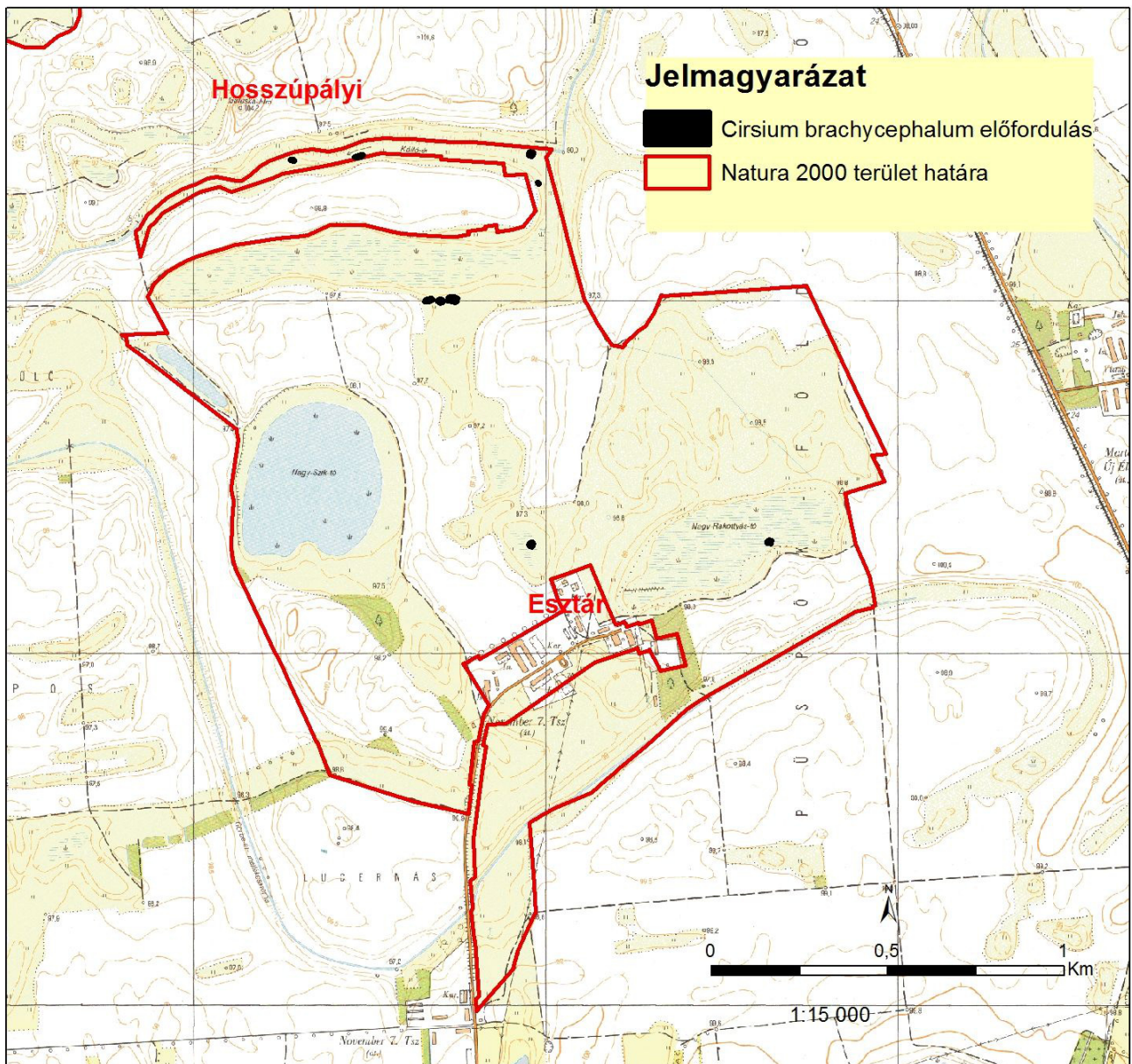
- Jelmagyarázat**
- Domináns élőhelytípusok ÁNÉR**
- B1a Nem tözgeképző nádasok, gyékényesek és tavikálások
 - B2 Harmatkálás, békabuzogányos mocsár-vízparti növényzet
 - B5 Nem zsombékoló magassásrétek
 - B6 Zsókás, kötő kákás és nádas szikes vízű mocsarak
 - BA Fragmentális mocsár- és/vagy hiánynövényzet mozaikok
 - D34 Mocsárrétek
 - F1b Cickóros puszták
 - F1a Ürmospuszták
 - F2 Szikes rétek
 - H5a Loszgyepek, kötött talajú sztyeprétek
 - OA Jellegetlen fáián vizes élőhelyek
 - OB Jellegetlen üde gyepek
 - OC Jellegetlen száraz-félszáraz gyepek
 - OG Taposott gyomnövényzet és ruderális iszapnövényzet
 - P2a Ude és nedves csejfések
 - P2c Idegenhonos csejféjéppáncserfű uralta állományok
 - RA Óshonos fajú fásportok, fásorok, erdősávok
 - RC Óshonos fajú keményfás jellegetlen erdők
 - S1 Ültetett akácok
 - S3 Egyéb tájidegen lombos erdők
 - T1A Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák
 - T1B Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák
 - T1K Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák
 - T2L Kéleves, intenzív szántóföldi kultúrák
 - U10 Tanyák, családi gazdaságok
 - U4 Telephelyek, roncterületek és hulladékterületek
 - U9 Állóvizek
 - Natura 2000 terület határa

3.3. Natura 2000 jelölő élőhelytípusok (2013.08.30.)

3.4. Községi jelentőségű növényfajok előfordulása (2013.08.30.)

3.5. Vöröshasú unka (*Bombina bombina*) előfordulás (2013. 06. 23.)

